

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 535 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 7-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Цифровизация социально-трудовых отношений: вызовы и перспективы для работников	18
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan soliq to'lovchi yuridik shaxslarning iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish masalalari.....	26
To'xtaboyev Nuriddin Isomiddin o'g'li	
Ecotourism in Protected Areas: A Literature Review.....	32
Ismoilova Maftuna Mamat qizi	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari.....	38
Primova Shaxlo Jumayevna	
Statistik baholash va ekonometrik modellashtirish orqali biznes rivojlanish tendensiyalarini samaradorligini baholash.....	43
Xabibullayev Ibrohim, Saidova Marhabo Xabibullo qizi	
Tijorat banklarida xususiy kapital hisobi va auditini takomillashtirish	52
Qodirova Zilola Maxmud qizi	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'muriyatchiligining ilg'or xorij tajribasi.....	57
Erkayev Nodir Xudayberdiyevich	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari.....	71
Madraximova Zulfiya Nurmatovna, Ishankulova Komila Kurbanovna, Ortiqboeva Aziza Xolmurza qizi, Omonkulova Ro'zigul Akmaljon qizi	
Challenges and opportunities in implementing green economy indicators in uzbekistan's industrial sector under the fourth industrial revolution.....	76
Shodmonov Ruslan Golib ugli, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Rivojlangan mamlakatlarga ishchi kuchi oqimi va O'zbekiston mehnat bozoridagi o'zgarishlar.....	89
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Mamlakatda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	95
Yuldashboyev Azizulloh Bunyodbek o'g'li, Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	
"Ta'lim muassasalarida moliyaviy resurslarni samarali rejalashtirish va boshqarish"	101
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T.	
Enhancing utilization and minimization of renewable energy systems in uzbekistan	105
To'irova Hamida Umedovna	
Tijorat banklari daromadini oshirishda aholining savodxonligi va xulq atvorining roli	114
Shakhlo Davirova	
2020–2024-yillarda o'zbekistondagi iqtisodiy o'sish dinamikasi	120
Akbarov Nodir, Ibodullayev Navro'zbek	
O'zbekistonda xalqaro moliyaviy institutlarning yashil moliyalashtirish jarayonidagi roli va strategik yo'nalishlari	125
Gulmira Axmadjonova Xabibulla qizi	
Sug'urta tizimiga raqamli texnologiyalarning ta'siri	133
Uzaqova Kamola Bexzodovna, Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li	
Improving payment services practices in commercial banks: strategies for efficiency and security.....	138
Mamayusuf Abdusamatov	
Jahon moliya tizimi: asosiy tendensiyalar va rivojlanishning innovasion yo'nalishlari	143
Ataniyazov Jasurbek Xamidovich	
Повышение конкурентоспособности экологического туризма Узбекистана путём развития всесезонных горных туристических центров.....	150
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar tashqi iqtisodiy faoliyatida valyuta operatsiyalarini takomillashtirish	157
Safarov Alisher Ibrohim o'g'li	

Oliy ta'lim tizimini miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari asosida baholashning kompleks metodologiyasi.....	163
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi, Bozorova Muazzam Hamid qizi	
Ko'chmas mulkni boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari	167
Mirdjalilova Dildora Shuxratovna	
Xizmatlar sohasini rivojlantirishda kichik biznesning ahamiyati va uning innovatsion rivojlantirishdagi muhim xususiyatlari	173
Ulasova Oygul Baxtiyorovna	
Результаты долгосрочного прогнозирования и стратегического анализа эффективной организации современного управления жилищным фондом.....	178
Бердиева Дилфуза Ахатовна	
Improving long-term assets accounting and auditing	184
Gulboy Yusupov	
Davlat budjeti va xususiy sektor ishtirokida oliy ta'limni moliyalashtirishning optimal modeli.....	189
Bozorov Alisher Ro'zimurodovich	
Xufyona iqtisodiyotni qisqartirishda soliq islohotlari va raqamli texnologiyalar: O'zbekiston tajribasi va xalqaro yondashuvlar.....	193
Choriev Makhmayokub, Karimov Mamurbek, Xamrayev Olimjon, Urazov Mansur	
Bank aksiyalarining bozordagi narx dinamikasi va unga ta'sir etuvchi omillar	200
Nomozov Samandar Shuxrat o'g'li	
Sanoatda rivojlanish kafolati: moliyaviy boshqaruvni raqamli transformatsiya orqali avtomatlashtirish.....	206
To'qliyev Abdirauf Bahodir o'g'li	
Inson kapitalini rivojlantirishning jamiyat farovonligi, aholi daromadlariga ta'siri.....	214
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Анализ конкурентной среды: методология, примеры и этапы процесса.....	219
Садикова Раъно Абдуллаевна	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarning nazariy asoslari va ular bilan ishlash mexanizmining zaruriyati	225
Salixova G.J	
Iqtisodiyotda energiya xavfsizligiga erishishning xorij tajribasi.....	230
Samandarov Og'abek Alisher o'g'li	
Measuring methodologies of influence of the esg factors	235
Tolipova Feruza Alisherovna	
Совершенствование налогового администрирования в условиях экологически устойчивого развития.....	240
Омонов Отажон Журакулович	
Moliyaviy vositalar asosida erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish strategiyasini takomillashtirish	249
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Методологические аспекты внедрения управленческого учета в университетах Узбекистана.....	253
Каршиева Мохинур Олим кизи	
Budjet tashkilotlarida tovar-moddiy zaxiralar hisobini takomillashtirish (tibbiyot muassasalari misolida)	257
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
Умные города как фактор экономического развития.....	261
Нозима Кахрамоновна Хакбердиева	
Перспективы зеленого фактора экономического роста в Республики Узбекистан.....	266
Исламова Насиба Улугбек кизи, Абдурашидов Отабек Улугбекович, Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
Qurilish korxonalarida sifat menejmentini joriy qilish mexanizmlarini takomillashtirish	270
Ergashev O'tkir, Saidov Mash'al Samadovich	
Xorazm viloyatida eksportni rivojlantirish uchun potensial imkoniyatlar va ularni baholash.....	275
Fozil Xolmurotov	
Maishiy xizmatlar sohasini davlat tomonidan tartibga solishning nazariy jihatlarini.....	282
Quliyev Begimqul Melikovich	

O'zbekiston hududlarida chakana kreditlashning o'sishi.....	289
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Empowering uzbekistan's grain enterprises: innovative strategies for sustainable growth and operational efficiency.....	292
Kurbanova Dildora Abdurakhmanovna	
Kapital investitsiyalarga doir axborotlarni xususiy kapital to'g'risidagi hisobotda aks ettirish uslubiyatini takomillashtirish	298
Boronov Bobur Farxodovich, Muxammadiev Zarrux Umarovich	
To'qimachilik korxonalarining yashil iqtisodiyotga o'tishi va yengil sanoat korxonalarini muqobil energiyadan samarali foydalanish yo'llari	303
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna, Jalolova Aziza Jalol qizi	
Research on the effects of interest rate, inflation rate and gross domestic product (GDP) on the level of foreign direct investment (FDI) inflows (evidence from Uzbekistan).....	307
Azimov Shakhzod	
Organik mahsulotlar eksportini rag'batlantirishda maqsadli bozorlarga yo'naltirilgan marketing strategiyalari.....	314
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
Korxona iqtisodini barqarorligini ta'minlash masalalari.....	319
Abdullayev Maqsud Abdumaxmudovich	
Внедрение инновационных методов управления человеческих ресурсов в строительных компаниях.....	323
Джураева Гузаль Шавкатовна	
Sug'urta zararlarini baholashda sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari	328
Shoraximova Zilola Nasirdjonovna	
O'zbekiston Respublikasi mahalliy budjet tizimini moliyalashtirish masalalari	332
Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li	
Raqamli texnologiyalar asosida raqamli ekotizimlar va ularning biznes-jarayonlarga ta'sirini aniqlashga ilmiy qarashlar tahlili	336
Suvanova Dilnoza Dilmurod qizi	
Innovatsion salohiyatni oshirish asosida qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	342
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna	
Aholi turmush darajasini dinamik kontekstli normallashtirish va moslashuvchan vaznlar usuli orqali baholash	352
Xolto'rayev Islom Ilhomovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	
O'zbekiston Respublikasida xufiyona iqtisodiyotini qisqartirish va mamlakat rivojlanishiga uning ta'siri.....	358
Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalarini aholi tomonidan xarid qilish va kompensatsiya ajratish jarayonlarini raqamlashtirish hamda tizimlar integratsiyasi istiqbollari.....	362
Ochilov Abdujabbor Akramovich	
O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishda chet el tajribasining afzalliklari.....	369
Raxmatullayeva Shaxnoza Xamidovna, Akbarova Iroda Samatovna	
Qurilishda loyiha boshqaruvi konsepsiyasining mazmuni	375
Pulatov Shaxron Axmedovich	
Loyiha budjeti va uning ijrosini ta'minlash masalalari.....	379
Murodova Mohigul Chori qizi, Xamidov Odil Davurovich	
Qishloq xo'jaligidagi chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy faoliyatini o'rta muddatli statistik prognozlarini tuzish (Andijon viloyati misolida).....	390
Iskandarov Davlatbek Xursanbekovich, Urishev Baxtiyor Abdusamatovich, Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
Innovatsion faoliyatning iqtisodiy samaradorligini baholash va rivojlantirish yo'llari.....	397
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Holmirzayeva Gulruh Akbarovna	
Fond bozorida kompaniyaning investitsion jozibadorligini baholash uslubiyoti	403
Yulduz Usmanova	
Jahon bozoriga kirishda elektron bozorlarning ahamiyati	411
Hamroyeva Umda	

Comparative statistical analysis of foreign trade indicators of the Republic of Uzbekistan	415
Abdujalilova Bibisora Bakhodir kizi	
Yaxshi korporativ boshqaruv orqali aksiyadorlik jamiyatlarining kapital qiymatini oshirish: metodologik yondashuv.....	423
Urinov Bobur Nasilloevich	
JAS – barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirishning yapon modeli vositasi	423
Baynazarov Elmurod Erkinovich	
Xususiy banklarning depozit operatsiyalarini mustahkamlash yo'llari	435
Olimov Abror Axadjon o'g'li	
The impact of digital financial technologies on the financial system.....	439
Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li, Pardayev Olim Mamayunosovich	
Korxona eksport salohiyatini oshirishning "yashil" marketing mexanizmi	443
To'rayev Shohrux Halimovich	
O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirishda turistik oqim mavsumiyligini boshqarish yo'llari	448
Fayazov Muxiddin Sobirovich	
Sanoat korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish bo'yicha xalqaro tendensiyalar	453
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Ayollar tadbirkorligining tarixi: O'zbekiston va dunyo bo'yicha rivojlanishi.....	459
Burxanova Sabo Tulanovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida investorlar risklarini pasaytirishni takomillashtirish yo'llari.....	466
Xalilov Umid Ishtemirovich	
Korxona moliyaviy ko'rsatkichlari tahliliga fundamental yondashuv.....	470
Dilshodjon O'rinov, Sanobar Ismoilova	
Iqtisodiy o'zgarishlar davrida korxonalar moliyaviy barqarorligining ta'minlanishi omil va mezonlari	475
Xolbekova Dilobarxon Rasuljon qizi	
Cash accounting as a tool of financial discipline and transparency in the public sector	481
Marqaboyev Sardorbek Abdusalomovich, Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Пути совершенствования практике финансирования социального предпринимательства.....	486
И.Ж.Исаков	
O'zbekistonda an'anaviy resurslar va qayta ishlanadigan energiya manbalarini rivojlantirish imkoniyatlaridan unumli foydalanish	490
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich, Kaxramanova Sevda Shamsiddin qizi	
Ijtimoiy salohiyat – hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishning boshqaruv obyekti sifatida.....	497
Erkayeva Gulbahor Panjiyevna, Zoirov G'olibjon Toshtemir o'g'li	
Xorazm oziq-ovqat bozorida mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshirishda marketing faoliyatlarini baholash usullari	503
Abdikarimova Zilola Baxramovna	
Переход к зелёной энергетике узбекистана как возможность достижения устойчивого экономического роста	508
Бай Жин Хуан (Bai Jin xuan)	
Изучение условий финансирования проектов международными банками развития	513
Жалилова Барнохон Суръатжонова	
O'zbekiston respublikasi budjet jarayonida budjetlarning ochiqligi va jamoatchilik ishtirokini oshirish.....	517
Shodmonqulov Temurbek Ulug'bek o'g'li	
Chiqib ketayotgan aktivlarni hisobga olish va baholash masalalari	522
Kuziyeva Dinora Bahodirovna	
Asosiy kapitalga investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'siri.....	528
Qo'shbaqov Aybek Shovqiyevich	

ASOSIY KAPITALGA INVESTITSIYALARNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI

Qo'shbaqov Aybek Shovqiyevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada asosiy kapitalga investitsiyalarning iqtisodiy o'sish jarayoniga ta'siri har tomonlama tahlil qilingan. Asosiy kapital tushunchasi, uning ishlab chiqarish salohiyatini oshirishdagi o'rnini, investitsiyalarning multiplikativ ta'siri, bandlik darajasiga ijobiy ta'siri, texnologik yangilanish va innovatsion rivojlanishga qo'shgan hisssasi yoritilgan. Shuningdek, investitsiya siyosatining samaradorligini oshirish uchun davlat tomonidan amalga oshirilishi zarur bo'lgan chora-tadbirlar haqida ham fikr yuritilgan. Maqolada asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalar iqtisodiy barqarorlik va raqobatbardoshlikni ta'minlashdagi asosiy omil sifatida e'tirof etiladi.

Kalit so'zlar: asosiy kapital, investitsiya, iqtisodiy o'sish, ishlab chiqarish samaradorligi, bandlik, innovatsiya, davlat siyosati.

Abstract: This article provides a comprehensive analysis of the impact of investments in fixed capital on economic growth. It explores the concept of fixed capital, its role in enhancing production capacity, and the multiplier effects of such investments on employment and overall economic activity. The article highlights how fixed capital investment contributes to technological modernization, innovation, and long-term sustainability. It also discusses the importance of effective government policies in increasing investment efficiency. Overall, investments in fixed capital are recognized as a crucial factor in ensuring economic stability and competitiveness.

Key words: fixed capital, investment, economic growth, production efficiency, employment, innovation, government policy.

Аннотация: В данной статье всесторонне проанализировано влияние инвестиций в основной капитал на процесс экономического роста. Раскрыта сущность понятия «основной капитал», его роль в повышении производственного потенциала, мультипликативный эффект инвестиций, их положительное воздействие на уровень занятости, а также вклад в технологическое обновление и инновационное развитие. Также рассмотрены меры, которые необходимо реализовать со стороны государства для повышения эффективности инвестиционной политики. В статье инвестиции, направленные на основной капитал, рассматриваются как ключевой фактор обеспечения экономической стабильности и конкурентоспособности.

Ключевые слова: основной капитал, инвестиции, экономический рост, производственная эффективность, занятость, инновации, государственная политика.

KIRISH

Asosiy vositalarga qilingan investitsiyalar iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biri bo'lib, ular ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, samaradorlikni oshirish va yangi texnologiyalarni joriy etish imkonini beradi. Asosiy vositalarga investitsiyalar deganda zavodlar, uskunalar, infratuzilma va boshqa moddiy aktivlarga yo'naltirilgan mablag'lar tushuniladi. Bunday investitsiyalar natijasida iqtisodiyotning turli tarmoqlarida ishlab chiqarish jarayonlari avtomatlashtirilib, mahsulot sifati oshadi, tannarxi pasayadi va natijada iqtisodiy o'sish tezlashadi. Shuningdek, yangi korxonalar tashkil etilishi natijasida ish o'rinlari yaratiladi va aholi bandligi oshadi.

Asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalar mamlakatning sanoat salohiyatini oshirish bilan birga, iqtisodiy o'sishning barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Uskunalar va texnologiyalarga sarflangan mablag'lar ishlab chiqarish jarayonlarini yanada samarali qilish bilan birga, innovatsion yondashuvlarni ham rivojlantiradi. Masalan, energetika, transport va axborot texnologiyalari sohaslariga qilingan investitsiyalar logistika xarajatlarini kamaytirib, boshqa tarmoqlarning ham rivojlanishiga turtki beradi. Shu bilan birga, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali ilg'or texnologiyalar va menejment tajribalaridan foydalanish imkoniyati ortadi.

Investitsiyalar natijasida ishlab chiqarish hajmining ortishi yalpi ichki mahsulot (YalIM) o'sishiga bevosita ta'sir qiladi. Ayniqsa, sanoat va infratuzilma rivojlanishi xizmatlar sohasiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Masalan, yangi zavod va fabrikalar qurilishi natijasida qurilish, logistika, ta'minot va boshqa sohalarda talab ortadi, bu esa iqtisodiyotning turli segmentlari o'rtasidagi sinergetik ta'sirni kuchaytiradi. Shu bilan birga, korxonalar tomonidan innovatsion texnologiyalarga sarmoya kiritilishi iqtisodiyotning uzoq muddatli raqobatbardoshligini ta'minlaydi.

Shunday qilib, asosiy vositalarga qilingan investitsiyalar iqtisodiy o'sishning katalizatori bo'lib, nafaqat ishlab chiqarish hajmining oshishiga, balki texnologik yangilanish, mehnat unumdorligi va aholi daromadlarining ko'tarilishiga ham xizmat qiladi. Mamlakatlar iqtisodiy siyosatida investitsion muhitni yaxshilash, xususi

sektor va davlat hamkorligini kuchaytirish hamda tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash orqali bu jarayonni tezlashtirish mumkin. Shu sababli, asosiy kapitalga investitsiyalarni oshirish barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda strategik ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

D. Dansana va boshqalar tadqiqotlarida bank kreditlarining taqdim etilishini oldindan aniqlash uchun mashina o'rganish algoritmlaridan, ayniqsa Random Forest algoritmidan foydalanilgan hamda kreditning turli xususiyatlarining (loan features) bank qarzidorlarining qabul qilinishiga ta'sirini tahlil qilish o'rganilgan. Mualliflar kredit beruvchi tashabbuskorlarning moliyaviy ma'lumotlarini tahlil qilish orqali kredit risklarini baholash aniqligini oshirishga intilgan. Tadqiqotda kreditning ayrim xususiyatlari (masalan, kredit miqdori, muddati, foiz stavkasi, qarzidorning kredit tarixi va boshqalar) bank kreditlarining taqdim etilishiga qanday ta'sir ko'rsatishi aniqlangan. Natijalar shuni ko'rsatdiki, Random Forest algoritmi kredit beruvchilarning qarzidorlik holatini aniqlashda yuqori aniqlikka ega. Bu algoritm kreditning turli xususiyatlarini muvaffaqiyatli tahlil qilish imkonini beradi. Ayniqsa, qarzidorning kredit tarixi, daromad darajasi, kredit miqdori va muddati kabi omillar kredit beruvchining qarzidorlik qobiliyatiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari kredit riskini baholashdagi aniqlikni oshirishga yordam bergan, bu esa banklarga kredit berish jarayonlarida xavfni kamaytirish imkonini yaratgan. Mazkur maqola mashina o'rganishning moliyaviy sohadagi ahamiyatini ta'kidlaydi hamda kredit beruvchilarning qarzidorlik qobiliyatini aniqlashdagi yangi metodlarni rivojlantirishga yo'naltirilgan.¹

Ashraf va Shen tomonidan olib borilgan tadqiqotda iqtisodiy siyosat noaniqligi (Economic Policy Uncertainty – EPU) bank kreditlash faoliyatiga qanday ta'sir ko'rsatishi tahlil qilingan. Nazariy jihatdan, mualliflar EPUning oshishi banklar tomonidan xavfni baholash mexanizmlarini o'zgartirishi mumkinligini ta'kidlaydilar. Xususan, iqtisodiy siyosatdagi noaniqlik banklar uchun biznes muhitini noaniqlashtirib, ularni kredit risklarini kamaytirish uchun foiz stavkalarini oshirishga yoki kredit berish me'yorlarini qattiqashtirishga majbur qilishi mumkin. Bu esa kredit bozorining samaradorligiga salbiy ta'sir qilishi ehtimolini oshiradi. Empirik tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, iqtisodiy siyosat noaniqligi ortgan holatlarda banklar o'zlarining kredit berish siyosatida ehtiyotkorlikni kuchaytiradilar. Tadqiqot davomida 2000–2016-yillar oralig'ida banklarning kredit foiz stavkalari va EPU indeksi o'rtasida statistik jihatdan ahamiyatli ijobiy bog'liqlik aniqlangan. Bu shuni anglatadiki, EPU yuqori bo'lgan davrlarda banklar kreditlar bo'yicha stavkalarni oshiradi, bu esa biznes sub'yektlari uchun qarz olish xarajatlarini ko'paytirib, iqtisodiy faollikni susaytirishi mumkin. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari EPUning banklar tomonidan kredit berish hajmiga ham salbiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi, ya'ni noaniqlik sharoitida banklar kredit ajratish miqdorini kamaytiradi.²

Batrancea, Rathnaswamy va Batrancea tadqiqotida yettita BCBS (Bazel qoidalariga a'zo bo'lmagan) mamlakatda iqtisodiy o'sishga ta'sir etuvchi asosiy omillar panel ma'lumotlar tahlili yordamida o'rganilgan. Nazariy jihatdan, mualliflar iqtisodiy o'sishning asosiy belgilari sifatida moliyaviy institutlarning rivojlanishi, investitsiya darajasi, inflyatsiya, savdo ochiqqligi va davlat sarf-xarajatlarning rolini ko'rib chiqadilar. Ularning gipotezasiga ko'ra, moliyaviy institutlarning samarali faoliyati va tartibga solish mexanizmlari iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda muhim omil hisoblanadi, shuningdek, davlat tomonidan amalga oshiriladigan iqtisodiy siyosatlar ham barqaror o'sishga ta'sir ko'rsatadi. Empirik tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, moliyaviy sektori rivojlangan mamlakatlarda iqtisodiy o'sish sur'ati yuqoriroq bo'ladi. Panel ma'lumotlar tahlili natijasida moliyaviy institutlarning samaradorligi va kredit bozorining rivojlanganligi iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlangan. Shu bilan birga, inflyatsiya darajasining ortishi iqtisodiy o'sishni sekinlashtiruvchi omil sifatida namoyon bo'lgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, BCBS a'zosi bo'lmagan mamlakatlarda moliyaviy siyosat va institutsional tuzilmalarning takomillashtirilishi iqtisodiy o'sishga salmoqli hissa qo'shishi mumkin.³

Zidan o'z tadqiqotida bank sektori va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikni Falastin iqtisodiyoti misolida tahlil qilgan. Nazariy jihatdan, muallif bank sektori rivojlanishining iqtisodiy o'sishga ta'siriga oid turli nazariyalarni ko'rib chiqib, moliyaviy vositachilik, kredit ajratish, investitsiyani rag'batlantirish va moliyaviy barqarorlik mexanizmlarining ahamiyatini ta'kidlaydi. Tadqiqotga asosan, samarali bank tizimi kapital taqsimoti va investitsiya jarayonlarini yaxshilash orqali iqtisodiy o'sishni jadallashtirishi mumkin. Empirik tahlil natijalari 1995–2017-yillar davridagi Falastin iqtisodiyotiga oid ma'lumotlarga asoslanib, bank sektori va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi ijobiy bog'liqlikni ko'rsatadi. Regressiya tahlili natijalariga ko'ra, bank kreditlarining yalpi ichki mahsulot (YaIM) o'sishiga salmoqli ta'sir ko'rsatishi aniqlangan. Shu bilan birga, tadqiqotda bank tizimining cheklanganligi va siyosiy noaniqlik iqtisodiy o'sishni sekinlashtiruvchi omillar sifatida qayd etilgan. Muallif Falastin iqtisodiyotida

1 Dansana, D., Patro, S. G. K., Mishra, B. K., Prasad, V., Razak, A., & Wodajo, A. W. (2024). Analyzing the impact of loan features on bank loan prediction using Random Forest algorithm. *Engineering Reports*, 6(2), e12707.

2 Ashraf, B. N., & Shen, Y. (2019). Economic policy uncertainty and banks' loan pricing. *Journal of Financial Stability*, 44, 100695.

3 Batrancea, L., Rathnaswamy, M. K., & Batrancea, I. (2022). A panel data analysis on determinants of economic growth in seven non-BCBS Countries. *Journal of the Knowledge Economy*, 13(2), 1651-1665.

bank sektori rivojlanishi uchun institutsional islohotlar va moliyaviy tartibga solish mexanizmlarini kuchaytirish lozimligini ta'kidlaydi.⁴

Ozili, Ademiju va Rachid tadqiqotida moliyaviy inklyuziyaning iqtisodiy o'sishga ta'siri borasidagi mavjud adabiyotlar tahlil qilingan. Nazariy jihatdan, mualliflar moliyaviy inklyuziya iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi asosiy omillardan biri ekanligini ta'kidlaydilar. Xususan, moliyaviy xizmatlarga kengroq dasturiy yo'naltirish orqali aholining turli qatlamlari kredit, omonat va sug'urta xizmatlaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladi, bu esa tadbirkorlikni rag'batlantirib, yalpi ichki mahsulot (YalM) o'sishiga hissa qo'shadi. Shuningdek, tadqiqot moliyaviy inklyuziya ijtimoiy tenglikni oshirish, kambag'allikni kamaytirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim o'rin tutishi haqidagi nazariy yondashuvlarni ham ko'rib chiqadi. Empirik tahlil natijalari mavjud tadqiqotlarning umumiy xulosalarini baholashga qaratilgan bo'lib, aksariyat empirik ishlarda moliyaviy inklyuziya va iqtisodiy o'sish o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjudligi tasdiqlangan. Ammo ba'zi tadqiqotlarda moliyaviy inklyuziyaning samarasi moliyaviy infratuzilma va institutsional sifatga bog'liq ekanligi qayd etilgan. Shu bois, mualliflar moliyaviy inklyuziya siyosati samaradorligini oshirish uchun institutsional islohotlar, moliyaviy savodxonlikni kuchaytirish va texnologiyadan keng foydalanishni tavsiya qiladilar. Tadqiqot kelgusi izlanishlar uchun moliyaviy inklyuziyaning turli mamlakatlardagi ta'sir mexanizmini chuqurroq o'rganishni taklif etadi.⁵

Chen, Kumara va Sivakumar tadqiqotida moliya sanoatining xavf-xatarlarni anglash modeli va raqamli iqtisodiy o'sishga ta'siri o'rganilgan. Nazariy jihatdan, mualliflar moliyaviy sektorning rivojlanishi raqamli iqtisodiyotda xavflarni boshqarish modellari bilan uzviy bog'liq ekanligini ta'kidlaydilar. Ular moliya sanoatining raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalashuvi iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini va xavf-xatarlardan samarali himoyalash mexanizmlarini shakllantirishda muhim o'rin tutishini ko'rsatadilar. Shuningdek, tadqiqotda xavf-xatarlarni anglash modeli (Risk Awareness Model) orqali moliyaviy bozorlardagi noaniqlik va risklarni minimallashtirish usullari muhokama qilingan. Empirik tahlil natijalari moliya sohasi va raqamli iqtisodiy o'sish o'rtasida kuchli bog'liqlik mavjudligini tasdiqlaydi. Mualliflar yirik moliyaviy tashkilotlar va raqamli texnologiyalarni keng joriy etgan kompaniyalar ma'lumotlarini tahlil qilib, raqamli moliyaviy xizmatlarning o'sishi iqtisodiy samaradorlikni oshirishini aniqlaydilar. Shuningdek, tadqiqot natijalari moliyaviy xavflarni anglash va boshqarish modellari samarali amalga oshirilganda, raqamli iqtisodiyot barqaror o'sishni ta'minlashi mumkinligini ko'rsatadi. Mualliflar kelgusi tadqiqotlar uchun raqamli moliyada xavflarni baholashning yangi modellarini ishlab chiqishni taklif etadilar.⁶

Ratnawati tadqiqotida moliyaviy inklyuziyaning iqtisodiy o'sish, kambag'allik, daromad tengsizligi va moliyaviy barqarorlikka ta'siri Osiyo mamlakatlari misolida tahlil qilingan. Nazariy jihatdan, muallif moliyaviy inklyuziyaning ahamiyatini ta'kidlab, uning iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishi, kambag'allikni kamaytirishi va ijtimoiy tenglikni ta'minlashda muhim rol o'ynashini ko'rsatadi. Shuningdek, moliyaviy xizmatlarga kengroq kirish imkoniyati aholi va biznes sub'yektlariga moliyaviy resurslardan samarali foydalanish, investitsiyalarni oshirish va tadbirkorlikni rivojlantirish imkonini berishi qayd etilgan. Empirik tahlil natijalari Osiyo mamlakatlari bo'yicha 2005–2018-yillar davomidagi ma'lumotlarga asoslanib, moliyaviy inklyuziya va iqtisodiy ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatadi. Regressiya tahlili natijalariga ko'ra, moliyaviy inklyuziya yalpi ichki mahsulot (YalM) o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan, kambag'allik darajasini kamaytirishga yordam bergan va daromad tengsizligini qisqartirishga hissa qo'shgan. Shu bilan birga, muallif moliyaviy inklyuziyaning moliyaviy barqarorlikka ta'siri murakkab ekanligini ta'kidlaydi, chunki beparvolik bilan amalga oshirilgan inklyuziv moliyaviy siyosat moliyaviy risklarni oshirishi mumkin. Ushbu tadqiqot kelgusi izlanishlar uchun moliyaviy inklyuziyani tartibga solish va samarali boshqarish mexanizmlarini yanada chuqurroq o'rganishni taklif etadi.⁷

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilmiy tadqiqotni amalga oshirishda induksiya, deduksiya, sintez va qiyosiy tahlil kabi usullardan foydalanilgan. Shuningdek, tijorat banklari resurs bazasi barqarorligini tahlil qilishda tijorat banklarining rasmiy statistik ma'lumotlaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Quyidagi statistik ma'lumotlarga asoslanib, investitsiyalar va asosiy kapitalga yo'naltirilgan mablag'lar dinamikasi bo'yicha tahlil o'tkaziladi (1-jadval).

- 4 Zidan, K. (2019). The impact of banking sector on economic growth: Empirical analysis from Palestinian economy. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 9(1), 1-6.
- 5 Ozili, P. K., Ademiju, A., & Rachid, S. (2022). Impact of financial inclusion on economic growth: review of existing literature and directions for future research. *International Journal of Social Economics*, 50(8), 1105-1122.
- 6 Chen, Y., Kumara, E. K., & Sivakumar, V. (2021). Investigation of finance industry on risk awareness model and digital economic growth. *Annals of Operations Research*, 1-22.
- 7 Ratnawati, K. (2020). The impact of financial inclusion on economic growth, poverty, income inequality, and financial stability in Asia. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 7(10), 73-85.

1-jadval. Asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalarning klassifikatorlari⁸.

Klassifikator	2019 y.	Ulushi	2020 y.	Ulushi	2021 y.	Ulushi	2022 y.	Ulushi	2023 y.	Ulushi
Turar-joy binolari	20621,9	7,0%	23200,8	7,4%	29851	8,7%	30184,2	8,2%	36732,7	7,4%
Noturar-joy binolari	33408,1	11,3%	38172,7	12,2%	50894,5	14,8%	58225,1	15,8%	75452,9	15,2%
Boshqa inshootlar	23148,7	7,8%	27039	8,6%	30290,6	8,8%	43393,4	11,8%	44244,1	8,9%
Yerni yaxshilash	127,3	0,0%	285,9	0,1%	277,1	0,1%	257,1	0,1%	1000,4	0,2%
Mashina va uskunarlar, jami	107305,8	36,2%	110493,8	35,2%	113863,9	33,1%	115040	31,2%	168810,7	34,0%
Transport uskunolari	16588,2	5,6%	12415,2	4,0%	14574,5	4,2%	10718,7	2,9%	25608,4	5,2%
Axborot, kompyuter va telekommunikatsiya (AKT) uskunolari	3194,8	1,1%	7347	2,3%	5325,6	1,5%	5199,7	1,4%	10230	2,1%
Boshqa mashina va uskunalar	87522,7	29,6%	90731,6	28,9%	93963,8	27,3%	99164,6	26,9%	126694,6	25,5%
Bir necha marta mahsulot beruvchi, xayvonlar resurslari	2418,9	0,8%	2843	0,9%	3656,8	1,1%	3847,8	1,0%	390,3	0,1%
Bir necha marta mahsulot beruvchi daraxtlar, qishloq xo'jalik ekinlari va ko'chatlar resurslari	372	0,1%	880,7	0,3%	838,6	0,2%	783,8	0,2%	364,5	0,1%
Noishlab chiqarish aktivlarga mulk huquqini berish bilan bog'liq xarajatlar	198,1	0,1%	225	0,1%	138,2	0,0%	365,8	0,1%	562,4	0,1%
Komyuter dasturiy ta'minoti va ma'lumotlar bazalari	28,7	0,0%	25,2	0,0%	98,6	0,0%	154,9	0,0%	1672,8	0,3%
Ko'ngilochar, adabiy va badiiy asarlarning asl nusxalari	3,7	0,0%	1,6	0,0%	0,8	0,0%	26	0,0%	16,8	0,0%
Ilmiy tadqiqotlar va ishlanmalar	5,9	0,0%	86,5	0,0%	30,8	0,0%	210,7	0,1%	469,4	0,1%
Foydali qazilmalar zahiralari razvedka qilish va baholash	763,7	0,3%	26,7	0,0%	96,4	0,0%	203,6	0,1%	410,7	0,1%
Boshqa intellektual mulk mahsulotlari	330,1	0,1%	229	0,1%	292,3	0,1%	1169	0,3%	4546,9	0,9%
Jami	296038,6		314003,7		344193,5		368944,4		497207,6	

Turar-joy binolariga investitsiyalar 2019–2023-yillar davrida barqaror o'sishga erishdi. 2019-yilda 20 621,9 mlrd so'm bo'lgan investitsiya hajmi 2023-yilga kelib 36 732,7 mlrd so'mga yetdi. Bu davr mobaynida 78 foizdan ortiq o'sish qayd etildi. Eng katta o'sish 2020–2021-yillarda sodir bo'lgan bo'lib, bu holat yangi qurilish loyihalariga va urbanizatsiya jarayoniga bo'lgan talabning ortganligi bilan izohlanadi.

Noturar-joy binolariga yo'naltirilgan investitsiyalarda ham barqaror o'sish kuzatildi. 2019-yilda 33 408,1 mlrd so'm bo'lgan mablag' hajmi 2023-yilda 75 452,9 mlrd so'mga yetdi. Bu esa 125 foizdan ortiq o'sishni anglatadi. Ushbu yo'nalishdagi o'sish sanoat, savdo va xizmat ko'rsatish tarmoqlarining rivojlanishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Boshqa inshootlarga investitsiyalar hajmi 2019-yilda 23 148,7 mlrd so'm bo'lgan bo'lsa, 2023-yilda 44 244,1 mlrd so'mga yetgan. Ayniqsa, 2021–2022-yillar oralig'ida sezilarli o'sish qayd etilgan. Bu holat infratuzilma loyihalarining kengayishi bilan bog'liq bo'lishi ehtimoldan xoli emas.

Yerni yaxshilashga yo'naltirilgan investitsiyalar keskin o'zgaruvchan bo'lib, 2023-yilda 1 000,4 mlrd so'mga yetdi. Bu esa oldingi yillarga nisbatan sezilarli o'sishni anglatadi. Mazkur mablag'lar irrigatsiya va melioratsiya ishlari hajmining ortganligidan dalolat beradi.

8 O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasining rasmiy ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

Mashina va uskunalarga yo'naltirilgan investitsiyalar eng katta ulushni tashkil etgan bo'lib, 2019-yilda 107 305,8 mlrd so'm bo'lgan bu ko'rsatkich 2023-yilda 168 810,7 mlrd so'mga yetgan. Bu holat sanoatni modernizatsiya qilish jarayonining faollashganligini ko'rsatadi.

Transport uskunalariga investitsiyalar esa nisbatan o'zgaruvchan bo'lib, 2020-yilda pasayish kuzatilgan. Biroq 2023-yilda bu ko'rsatkich 25 608,4 mlrd so'mga yetgan. Bu o'sish jamoat transporti infratuzilmasini rivojlantirish va logistika xizmatlarini kengaytirish bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

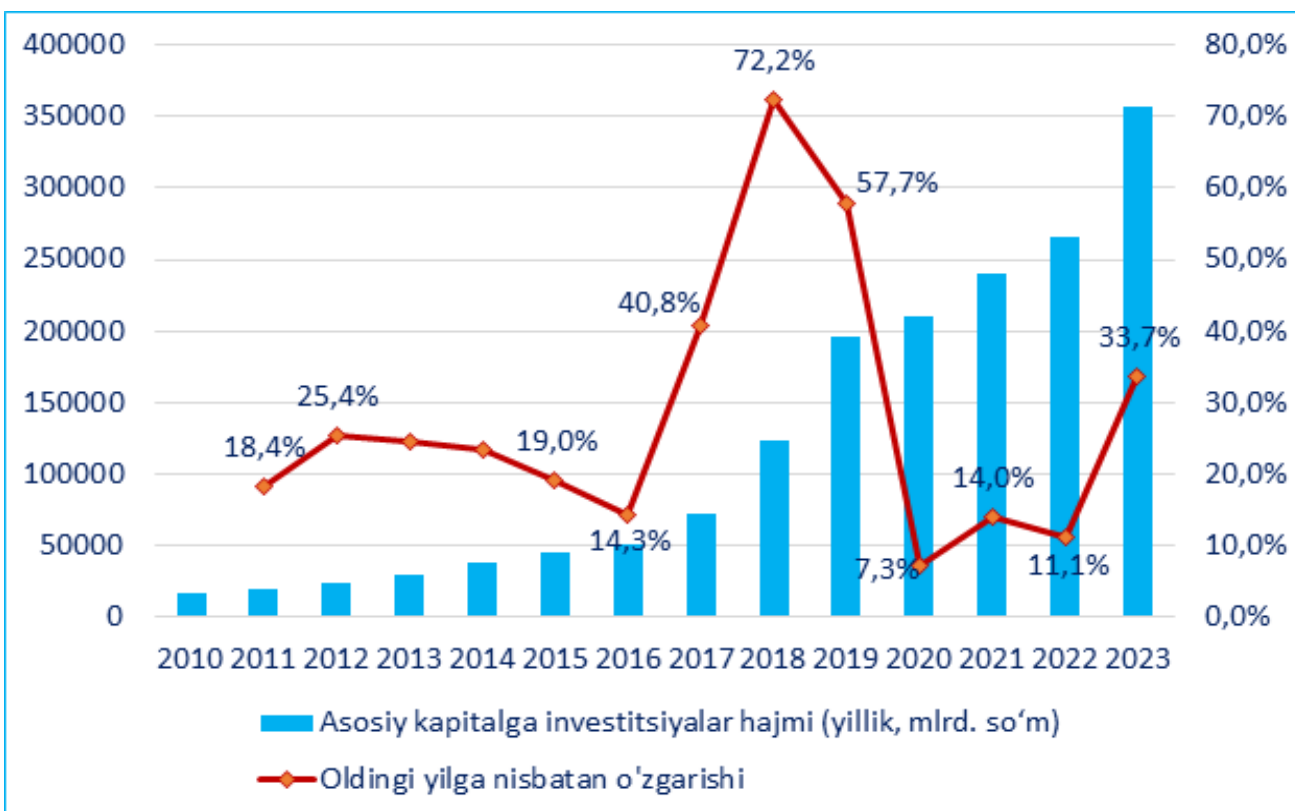
AKT (axborot-kommunikatsiya texnologiyalari) uskunalariga yo'naltirilgan investitsiyalar 2019–2023-yillar davomida sezilarli o'sishga erishdi. 2023-yilda bu yo'nalishdagi mablag' hajmi 10 230 mlrd so'mga yetdi. Bu raqam raqamli transformatsiya va IT infratuzilmasini modernizatsiya qilish jarayonining tezlashganligini ifodalaydi.

Boshqa mashina va uskunalar kabi yo'nalishlardagi investitsiyalar ham doimiy o'sib borgan. 2019-yilda 87 522,7 mlrd so'm bo'lgan ko'rsatkich 2023-yilda 126 694,6 mlrd so'mga yetgan. Bu holat sanoat korxonalarining texnik qayta jihozlanishiga berilgan e'tibor bilan izohlanadi.

Biologik aktivlar va qishloq xo'jaligi investitsiyalarida 2023-yilda sezilarli kamayish kuzatildi. Masalan, bir necha marta mahsulot beruvchi hayvonlar resurslariga yo'naltirilgan investitsiyalar 2019-yildagi 2 418,9 mlrd so'mdan 390,3 mlrd so'mga tushgan. Shuningdek, daraxtlar va qishloq xo'jaligi ekinlariga ajratilgan mablag'lar hajmi ham kamaygan.

Boshqa tomondan, noishlab chiqarish aktivlariga yo'naltirilgan investitsiyalar sezilarli o'sishni ko'rsatdi. 2019-yildagi 198,1 mlrd so'mlik mablag' 2023-yilga kelib 562,4 mlrd so'mga yetdi. Bu esa ko'chmas mulk bozori va boshqa noishlab chiqarish yo'nalishlariga bo'lgan qiziqishning ortganligidan dalolat beradi.

Intellectual mulk va ilmiy tadqiqotlarga yo'naltirilgan investitsiyalar ham keskin oshgan. 2019-yilda ilmiy tadqiqotlarga atigi 5,9 mlrd so'm ajratilgan bo'lsa, 2023-yilda bu ko'rsatkich 469,4 mlrd so'mga yetgan. Bu ilmiy-texnikaviy rivojlanishga qaratilgan e'tiborning kuchayganligini bildiradi. Boshqa intellektual mulk mahsulotlariga ajratilgan investitsiyalar ham jiddiy o'sib, 2019-yilda 330,1 mlrd so'm bo'lgan mablag' 2023-yilda 4 546,9 mlrd so'mga yetgan. Bu esa intellektual mulk himoyasi va innovatsion ishlanmalarga qiziqish ortganligining yorqin isbotidir (1-rasm).

1-rasm. O'zbekistonda asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyaning o'zgarish dinamikasi⁹.

Yuqoridagi jadval asosida asosiy kapitalga qilingan investitsiyalar hajmining o'sishi va uning dinamikasini tahlil qilish mumkin. Birinchi navbatda, 2010–2023-yillar davomida O'zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga

⁹ O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasining rasmiy ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

Yillik o'sish sur'ati jadvalida keltirilgan to'rt ko'rsatkichlarni o'rtacha aniqlanadi. 2011-yilda investitsiyalar hajmi 18,4 % ga oshgan bo'lsa, 2012–2014-yillarda bu ko'rsatkich o'rtacha 24 % ni tashkil etgan. Ushbu barqaror o'sish davlatning iqtisodiyotni modernizatsiya qilishga bo'lgan ustuvor e'tiborini ifodalaydi. Biroq 2015–2016-yillarda yillik o'sish sur'ati pasayib, mos ravishda 19 % va 13,3 % ni tashkil etgan. Bu davrda global iqtisodiy vaziyat va ichki moliyaviy cheklavlar o'sishga ta'sir qilgan bo'lishi mumkin.

2017–2019-yillarda esa investitsiyalar hajmining keskin oshgani kuzatilgan. Ayniqsa, 2018-yilda investitsiyalar hajmi 72,2 % ga oshib, 124 231,3 mlrd so'mga yetgan. Bu holat yirik infratuzilma loyihalarining amalga oshirilishi va xalqaro moliyaviy institutlardan jalb etilgan mablag'lar bilan bog'liq. 2019-yilda o'sish sur'ati 57,7 % ni tashkil etib, investitsiyalar hajmi 195 927,3 mlrd so'mga yetgan. Bu yillardagi o'sish iqtisodiyotda ochiqlik siyosatining joriy qilinishi, xususiy sektorni qo'llab-quvvatlash va tartibga solish mexanizmlarining kuchaytirilishi bilan bog'liq.

Quyidagi jadval asosida O'zbekiston viloyatlari bo'yicha asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi va ulushi tahlil qilinadi.

2016–2023-yillar oralig'ida O'zbekiston Respublikasining asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalari hajmi 51 232 mlrd so'mdan 356 071,4 mlrd so'mgacha oshgan. Bu ko'rsatkich investitsiyalar hajmi 7 barobardan ko'proq oshganini anglatadi. Natijada mamlakatning barcha hududlarida investitsion faollik ortgan.

2023-yilda Toshkent shahri 20 % ulush bilan asosiy kapitalga investitsiyalarning eng katta qismini jalb qilgan. 2016-yilda bu ko'rsatkich 18,1 % ni tashkil etgan bo'lib, poytaxtning investitsion salohiyati yildan-yilga mustahkamlangan. Toshkent shahri iqtisodiy markaz sifatida rivojlanmoqda, bu esa yirik infratuzilma loyihalarining aynan ushbu hududda to'planganini ko'rsatadi.

Toshkent viloyati ham sezilarli natijalarga erishgan. 2016-yilda 8,3 % bo'lgan ulush 2023-yilda 13,4 % ga yetgan. Bu viloyatda sanoat va infratuzilma yo'nalishlariga jalb etilgan investitsiyalar salmog'i ortgan. Buxoro viloyatida esa 2023-yilda 8,7 % ulush qayd etilib, bu uni viloyatlar ichida uchinchi o'ringa olib chiqadi. Ushbu holat, ehtimol, turizm va energetika yo'nalishlariga qaratilgan e'tibor bilan izohlanadi.

Qashqadaryo viloyatining ulushi 2016-yildagi 14,3 % dan 2023-yilda 5,9 % ga kamaygan. Bu hududdagi investitsiyaviy faollik pasaygani yoki resurslar boshqa hududlarga yo'naltirilgani ehtimoli mavjud.

Navoiy viloyatida 2023-yilga kelib investitsiyalar ulushi 7,4 % ni tashkil etib, 2016-yildagi ko'rsatkichga nisbatan ijobiy o'sishni ifodalaydi. Samarqand viloyati esa 7,2 % ulush bilan yuqori darajada rivojlangan hududlar qatorida qolmoqda. Ikkala viloyatda ham sanoat, transport va logistika sohalariga yo'naltirilgan sarmoyalar muhim rol o'ynagan.

Andijon viloyatida 2016-yilda 4,3 % bo'lgan ulush 2023-yilda 5,2 % ga yetgan. Bu avtomobil sanoati va qishloq xo'jaligiga yo'naltirilgan investitsiyalar natijasidir.

Surxondaryo viloyatining 2023-yildagi ulushi 5,1 % ni tashkil etib, bu iqtisodiy faollikning ortib borayotganini ko'rsatadi. Namangan viloyatida esa 2023-yilda 5,4 % ulush qayd etilgan. Ikkala hududda ham kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash dasturlarining samarasini ko'rish mumkin.

Jizzax viloyatida 2016-yilda 2,8 % bo'lgan investitsiyalar ulushi 2023-yilga kelib 4,2 % ga oshgan. Sirdaryo viloyati ham o'z ulushini 4,5 % gacha yetkazgan bo'lib, bu hududlarda iqtisodiy faollikning kuchayganini ko'rsatadi (2-jadval).

2-jadval. Asosiy kapitalga investitsiyalarning viloyatlar kesimida o'zgarish tendensiyasi (mlrd. so'm)¹⁰.

	2016	Ulushi	2019	Ulushi	2020	Ulushi	2021	Ulushi	2022	Ulushi	2023	Ulushi
O'zbekiston Respublikasi	51232,0		195927,3		210195,1		239552,6		266240		356071,4	
Qoraqalpog'iston Respublikasi	3778,3	7,4%	8750,6	4,5%	7089,8	3,4%	8110,7	3,4%	10254	3,9%	12959,2	3,6%
Andijon viloyati	2188,5	4,3%	7452,1	3,8%	9622,6	4,6%	11176,6	4,7%	14339,8	5,4%	18639,1	5,2%
Buxoro viloyati	5922,9	11,6%	10366,6	5,3%	12183,9	5,8%	20528,3	8,6%	21638,3	8,1%	31030,5	8,7%
Jizzax viloyati	1449,7	2,8%	7900,9	4,0%	12545,4	6,0%	9233,6	3,9%	10373,9	3,9%	14970,9	4,2%
Qashqadaryo viloyati	7304,4	14,3%	24462,5	12,5%	20557,6	9,8%	17359,1	7,2%	16012,8	6,0%	21138	5,9%
Navoiy viloyati	2963,2	5,8%	17646,3	9,0%	15688,4	7,5%	15020,1	6,3%	17958,1	6,7%	26398,6	7,4%
Namangan viloyati	2824,5	5,5%	12084,9	6,2%	12007,2	5,7%	12982	5,4%	14775,1	5,5%	19220,1	5,4%
Samarqand viloyati	3623,5	7,1%	10266,7	5,2%	14656,4	7,0%	15641,6	6,5%	18917,1	7,1%	25717,1	7,2%
Surxondaryo viloyati	2142,4	4,2%	11835,1	6,0%	10068,2	4,8%	12037,8	5,0%	11569,4	4,3%	18307,7	5,1%

10 O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasining rasmiy ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

Sirdaryo viloyati	1322,9	2,6%	5869,1	3,0%	7191,9	3,4%	8051,8	3,4%	12354,6	4,6%	15871,8	4,5%
Toshkent viloyati	4238,7	8,3%	20353,9	10,4%	21148,6	10,1%	28113,6	11,7%	35767,7	13,4%	47709,3	13,4%
Farg'ona viloyati	2643,6	5,2%	8685,4	4,4%	11040	5,3%	12625,2	5,3%	15419,3	5,8%	19955	5,6%
Xorazm viloyati	1560,5	3,0%	5032	2,6%	5391,8	2,6%	8292	3,5%	8769,7	3,3%	11666,1	3,3%
Toshkent shahri	9268,9	18,1%	42458,1	21,7%	50371,4	24,0%	58172,7	24,3%	56847,9	21,4%	71143,7	20,0%

Farg'ona viloyatining ulushi 2023-yilda 5,6 % ni tashkil etgan. Ushbu hududda qishloq xo'jaligi va qayta ishlash sanoatiga yo'naltirilgan loyihalar muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xorazm viloyatida esa investitsiyalar ulushi 2016-yildagi 3,0 % dan 2023-yilda 3,3 % ga biroz oshgan.

Qoraqalpog'iston Respublikasida investitsiyalar ulushi 2016-yildagi 7,4 % dan 2023-yilda 3,6 % ga pasaygan. Bu holat hududda tabiiy resurslarni qayta ishlash, infratuzilmani rivojlantirish va investitsion jozibadorlikni oshirish bo'yicha chora-tadbirlar kuchaytirilishi zarurligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, bu pasayish mamlakatning boshqa hududlarida investitsion faollikning ortganligi bilan ham bog'liq bo'lishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, yuqoridagi statistik ma'lumotlar mamlakatda iqtisodiy rivojlanishning turli yo'nalishlar bo'yicha qanday amalga oshayotganligini aniq ko'rsatadi. Infratuzilma, sanoat, ilmiy tadqiqotlar va intellektual mulk sohalarida sezilarli o'sish kuzatilmoqda. Bu esa iqtisodiy taraqqiyot va modernizatsiya jarayonlarining jadallashayotganidan dalolat beradi.

2020–2023-yillar davomida pandemiya va global iqtisodiy inqirozga qaramay, investitsiyalar hajmi doimiy o'sishda davom etgan. 2020-yilda o'sish sur'ati 7,3 % ga pasaygan bo'lsa-da, 2021-yilda bu ko'rsatkich tiklanib, 14 % ni tashkil etgan. 2023-yilda esa o'sish sur'ati keskin oshib, 33,7 % ga yetgan. Bu yillardagi o'sish iqtisodiy siyosatda investitsion muhitni yaxshilash, tadbirkorlikni rivojlantirish, va xususiy sektorga ko'maklashish bo'yicha ko'rilgan chora-tadbirlarning ijobiy natijasi sifatida baholanadi.

Umuman olganda, asosiy kapitalga qilingan investitsiyalar iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim omil bo'lib, mamlakatning kelgusidagi rivojlanish strategiyasi uchun ishonchli poydevor yaratgan.

Asosiy kapitalga investitsiyalarning viloyatlar kesimidagi o'zgarish tendensiyalarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonning barcha hududlari iqtisodiy rivojlanishda o'ziga xos yo'nalishga ega. Ayrim hududlarda investitsiyalar ulushi ortgan bo'lsa, boshqalarida pasayish kuzatilmoqda. Bu tendensiyalarni hududiy siyosatni yanada takomillashtirish, resurslarni strategik taqsimlash, hamda hududlararo iqtisodiy muvozanatni ta'minlash orqali muvofiqlashtirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- Dansana, D., Patro, S. G. K., Mishra, B. K., Prasad, V., Razak, A., & Wodajo, A. W. (2024). Analyzing the impact of loan features on bank loan prediction using R andom F orest algorithm. *Engineering Reports*, 6(2), e12707.
- Ashraf, B. N., & Shen, Y. (2019). Economic policy uncertainty and banks' loan pricing. *Journal of Financial Stability*, 44, 100695.
- Batrancea, L., Rathnaswamy, M. K., & Batrancea, I. (2022). A panel data analysis on determinants of economic growth in seven non-BCBS Countries. *Journal of the Knowledge Economy*, 13(2), 1651-1665.
- Zidan, K. (2019). The impact of banking sector on economic growth: Empirical analysis from Palestinian economy. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 9(1), 1-6.
- Ozili, P. K., Ademiju, A., & Rachid, S. (2022). Impact of financial inclusion on economic growth: review of existing literature and directions for future research. *International Journal of Social Economics*, 50(8), 1105-1122.
- Chen, Y., Kumara, E. K., & Sivakumar, V. (2021). Investigation of finance industry on risk awareness model and digital economic growth. *Annals of Operations Research*, 1-22.
- Ratnawati, K. (2020). The impact of financial inclusion on economic growth, poverty, income inequality, and financial stability in Asia. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 7(10), 73-85.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
